

بررسی عوامل موثر بر سرمایه گذاری مشترک در بخش صنعت پتروشیمی از منظر مدیریت ریسک

بخش دوم

با عنایت به مرور ریسک های تجاری، سیاسی و اقتصادی و نیز ریسک های حقوقی و رویه های قضایی کشور میزبان سرمایه در بخش نخست، در این بخش ریسک سنجی و ارزیابی آن، تعارضات موافقت نامه های سرمایه گذاری های مشترک قراردادی با قوانین کشور میزبان و جمع بندی آن ارائه می گردد.

۳. ریسک سنجی و ارزیابی و مدیریت ریسک

ریسک سنجی و ارزیابی ریسک معمولاً برای شناسایی مخاطرات، کنترل و کاهش حوادث ناخوشایند احتمالی در عین کار است. نکته مهم در ریسک سنجی، شناسایی دقیق مخاطرات پیش روی شرکای پروژه مشترک سرمایه گذاری است. از این رو، شناسایی مخاطرات پیش روی یک پروژه مشارکت سرمایه گذاری باعث می شود که راهکارهای مناسب جهت مقابله با خطرات آتی به منظور کنترل و

کاهش آن اندیشه شود. نتایج ریسک سنجی جهت مدیریت و تصمیم گیری بسیار با ارزش بوده چراکه از نگرانی های آتی شرکای مشارکت کاسته می شود.

بطور معمول، میزان ریسکی که مورد قبول شرکای مشارکت باشد، می تواند با توجه به منابع مالی و اقتصادی و همینطور محدودیت های فنی و تکنولوژیکی، عوامل انسانی مجرب، ... هر یک از شرکاء در پروژه مشترک سرمایه گذاری متفاوت باشد. هر چه اطلاعات کمی و کیفی از کار مشترک و همینطور محدودیت و موانع شرکای مشارکت مشخص تر باشد، ارزیابی ریسک به واقعیت نزدیک تر خواهد بود. در ریسک سنجی، عوامل برنامه ریزی اولیه، طراحی، اجرا و بهره برداری از پروژه مورد توجه می باشد. ارزیابی به مفهوم اعمال اطلاعات موجود جهت شناسایی مخاطرات و تخمین میزان ریسک ناشی از هر یک از عوامل موثر بر انجام کار است. بنابراین، ارزیابی شامل سه مرحله: شناسایی مخاطرات، تعیین میزان ریسک و ارائه راهکارهای مناسب جهت تعدیل و یا رفع کامل مخاطرات و حوادث ناخوشایند پیش روی است.

در ریسک سنجی معمولاً ریسک بازار شامل قیمت محصولات مشارکت، نرخ بهره، نوسانات قیمت ارز، نوسانات ارزش دارایی ها مانند املاک و مستغلات، ... مورد توجه است. بنابراین، شرکت های پتروشیمی بهتر است قبل از انجام هر گونه سرمایه گذاری خارجی، سیستم ریسک سنجی و ارزیابی ریسک مناسب داشته باشند و با علم روز نسبت به روزآوری سیستم ریسک سنجی اقدام و سپس با عنایت به پتانسیل های کاری خود، به دنبال مشارکت های بین المللی باشند¹.

در ارزیابی ریسک ها، معمولاً میزان مخاطرات حوادث احتمالی متفاوت بوده و لذا با توجه به میزان وقوع آن، به سه سطح زیاد، متوسط و ضعیف تقسیم می شوند. ریسک خطرانی که احتمال وقوع آنها بسیار زیاد است بالطبع نیازمند صرف وقت، هزینه و انرژی زیادی است. بنابراین، شناسایی این مخاطرات بسیار حائز اهمیت است و باید برای مقابله با اینگونه حوادث و خطرات ناخوشایند، از قبل برنامه ریزی نمود. خطرانی که میزان ریسک آن متوسط بوده، متناسب با مخاطرات آتی، باید اینگونه ریسک ها برنامه ریزی و مدیریت شوند. کنترل کردن و کاستن میزان خطرات حوادث ناخوشایند در یک پروژه مشترک سرمایه گذاری، نیازمند یک مدیریت کارا است که شرکت های علاقه مند به سرمایه گذاری مشترک و مشارکت های بین المللی باید به این مسئله توجه ویژه ای داشته باشند.

بنابراین، مراحل سرمایه گذاری شامل تعیین اهداف و افق بلند مدت/کوتاه مدت سرمایه گذاری، تعیین سطوح ریسک قابل قبول و محاسبه آن و بازده مورد انتظار سرمایه گذاری، تخصیص منابع جهت سرمایه گذاری و اندازه گیری عملکرد می باشد. از این رو، برای انجام سرمایه گذاری، باید ریسک سنجی و ارزیابی ریسک بصورت دقیق و به روز صورت پذیرد. «از آن جا که منافع حاصل از سرمایه گذاری در آینده به دست می آید و نسبت به تحقق این منافع یقین وجود ندارد پس انواع سرمایه گذاری ها با درجاتی از احتمال عدم تحقق منافع مورد نظر سرمایه گذار یا ریسک مواجهند بر اساس این که میزان یا احتمال تحقق نیافتن منافع آتی (یا ریسک) چقدر باشد، سه نوع سرمایه گذاری را می توان از یکدیگر متمایز ساخت: سرمایه گذاری با ریسک متناسب، سرمایه گذاری با ریسک نسبی

¹ . Your risk analysis should be reevaluated time to time throughout the project. (See more: risk_management.doc).

بیشتر و سرمایه گذاری پر خطر یا ریسکی. بنابراین، سرمایه گذاری متناسب یا به طور خلاصه سرمایه گذاری، نوعی سرمایه گذاری است که ریسک آن متناسب با بازدهی است که از آن انتظار می رود»^۲.

۴. ریسک تعارضات قراردادی با قوانین حاکم بر مشارکت های بین المللی

اما جدای از تمام ریسک های تجاری، ریسک مربوط به تعارضات قراردادی با قوانین حاکم بر مشارکت های بین المللی بسیار حائز اهمیت است. اگر شرکای مشارکت تمامی موافقت های خود را در مشارکت نامه مبنی بر انجام تعهدات و تکالیف قراردادی درج نموده باشند و چنانچه این مشارکت بصورت یک شخصیت مستقل از شرکای پروژه مشترک سرمایه گذاری خواسته باشد به ثبت برسد، بالطبع قوانین حاکم سرزمینی در مقایسه با موافقت های قراردادی از الویت و رجحان بیشتری برخوردار بوده و لذا مطابق با ماده ۱۰ قانون مدنی (قراردادهای خصوصی نسبت به کسانی که آن را منعقد نموده اند در صورتی که مخالف صریح قانون نباشد، نافذ است). توافقات شرکای مشارکت در قرارداد در صورتی نافذ خواهد بود که مخالف قانون نباشد.

از آنجائیکه ممکن است بسیاری از موافقت های شرکای مشارکت های تجاری در جوینت ونچر قراردادی (Contractual Joint Venture)، موافقت نامه عملیات مشترک (Joint Operation Agreement) و همینطور مشارکت های مدنی با سرمایه های مردمی و خصوصی (Public Private Partnership) مخالف با قوانین سرزمینی باشد، لذا در صورت بروز اختلاف میان شرکای مشارکت و طرح دعوی حقوقی، باید توجه داشت که دادگاهها و محاکم داوری بین المللی اصل را بر رعایت قوانین حاکم بر محل سرمایه گذاری دانسته و به توافقات قراردادی شرکای مشارکت اعتناء نمی نمایند.

با ذکر مقدمه فوق، باید اشاره نمود که عدم اقبال سرمایه گذاران خارجی جهت انجام مشارکت و سرمایه گذاری مستقیم، فقدان قانون مستقل مشارکت در کشور می باشد. از آنجائیکه قوانین پراکنده و بعضاً مبهم پاسخگوی تمامی نیاز های شرکای مشارکت نمی باشد و در صورت بروز اختلاف میان شرکا، مناط اعتبار قانون است نه قرارداد، لذا ممکن است خساراتی از این ناحیه به شرکای مشارکت وارد آید که غیر قابل جبران باشد. قابل ذکر است که این مهم در کشور چین مورد توجه قرار گرفته و هم اکنون قانون مشارکت در چین پاسخگوی توافقات شرکا در قرارداد مشارکت می باشد بطوریکه تعارضات میان قوانین سرمایه گذاری و قراردادهای شرکاء در مشارکت مورد شناسایی قرار گرفته و قانوناً راهکارهای لازم جهت توسعه سرمایه گذاری صورت پذیرفته است. تصویب قانون مشارکت در چین، به دلیل وجود دو روش اقتصادی پس از الحاق هنگ کنگ به چین، به تعارضات یاد شده خاتمه داده و از این رو، شرکای مشارکت از پیش به قانون مربوطه مراجعه و مطابق این قانون، توافقات خود را در مشارکت نامه با ذکر شروط قراردادی تنظیم می نمایند.

باید اذعان داشت که موضوع تعارض قوانین سرزمینی با توافقات قراردادی شرکای مشارکت سرمایه گذاری باید مورد بررسی و مذاقه کلیه صاحبان منافع در مشارکت سرمایه گذاری باشد تا این مانع موجب عدم ورود سرمایه های خارجی به کشور نگردد. با عنایت به اینکه یکی از شاخص های رشد کشورها، میزان جذب سرمایه گذاری خارجی است لذا شناخت موانع و ارائه راهکارهای متناسب با آن جهت حفظ منابع داخلی، از اهمیت بسیار بالایی برخوردار می باشد.

^۲. مبانی مدیریت سرمایه گذاری، محمد قجر، دکتر منوچهر حاضر، مهرداد بنداری

۶. جمع بندی

با توجه به اینکه شرکت های پتروشیمی خاصه هلدینگ های صنایع پتروشیمی جهت رشد و توسعه و رقابت با همتایان داخلی و خارجی نیازمند به مشارکت های بین المللی به لحاظ دستیابی به فن آوری و تکنولوژی های نوین و بازارهای صادراتی جدید می باشند لذا باید در صدد رفع موانع پیش روی خود در امر مشارکت های سرمایه گذاری که عنصر خارجی در آن دخیل می باشند، باشند. شناخت ریسک های سرمایه گذاری، ریسک های تجاری، قوانین سرزمینی، تعارضات قراردادی با قوانین سرزمینی... از اهم موضوعاتی است که شرکت های فعال در عرصه پتروشیمی جهت توسعه کسب و کار خود در عرصه بین الملل باید به آن توجه خاصی نمایند.

تعاملات شرکت های پتروشیمی با مبادی قانون گذاری، نهادهای دولتی و طرح موانع موجود در سر راه مشارکت های بین المللی می تواند موجب رفع موانع و یا کاهش ریسک های سرمایه گذاری گردد. حضور در محافل بین المللی و طرح پیشنهادهای همکاری با تشکیل مشارکت سرمایه گذاری از یک طرف، و تعاملات موثر با نهادهای دولتی و قانون گذاری از طرف دیگر، می تواند بستر مناسب برای جذب سرمایه گذاری خارجی را فراهم آورد.

گرچه ذات غالب شرکت های پتروشیمی، رقابت در فضای کسب و کار است و در جهت کسب منفعت و سود آوری بیشتر و دستیابی به بازار صادراتی و نیز تولید محصولات با ارزش اقتصادی بالاتر و ... تعامل کمتری با یکدیگر دارند، ولیکن جهت کسب موفقیت در بازارهای بین المللی و در رقابت با رقبای خارجی ناچارند که با یکدیگر تشریک مساعی نمایند که بتوانند به اهداف خود در سطح بین المللی دست یابند. بنابراین، با عنایت به توضیح فوق، پیشنهاد می شود که کنسرسیوم های پتروشیمی شکل گیرد و سپس در عرصه بین المللی اقدام به مشارکت سرمایه گذاری شود، این راهکار باعث می شود که یک هم افزایی مناسب از نقطه نظر مالی، ارائه تضامین مناسب جهت انجام تعهدات مشارکت، ... صورت گیرد. وجود حساب ارزی خارج از کشور شرکت های پتروشیمی نیز یک معیار مناسب برای شرکت خارجی علاقه مند به سرمایه گذاری مشترک می باشد. فراهم بودن خوراک های متغیر و فراوان با قیمت مناسب، وجود نیروی انسانی ماهر، دسترسی به آب های آزاد، وجود مناطق آزاد سرمایه گذاری از جمله چابهار، قشم، سرخس و ... موجب می شود که سرمایه گذاران خارجی رغبت بیشتری در مقایسه به سایر کشورهای منطقه، به ایران داشته باشند.

اکنون که کشور در شرایط خاص تحریم بسر می برد و صنعت پتروشیمی با اقبال اغلب سرمایه گذاران خارجی جهت سرمایه گذاری پس از رفع تحریم های بین المللی روبرو است، شایسته می باشد که موانع تجاری و قانونی مشارکت های سرمایه گذاری بطور کامل مورد شناسایی قرار گیرد و جهت رفع آنها نهاد های قانون گذاری و تصمیم گیری اقدامات مناسب بعمل آورند تا مسیر توسعه و شکوفایی این صنعت با حضور بخش خصوصی پیموده شود.